

آسیب‌های شهری در تهران

وندالیسم، دختران فراری،
زنان سرپرست خانوار و تكدی‌گری

عقیل دغاقله - سمیرا کلهر

زیر نظر اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

سرشناسه :	دغاقله، عقیل، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور :	آسیب‌های شهری در تهران: وندالیسم، دختران فراری، زنان سرپرست خانوار و تكدی‌گری/ عقیل دغاقله، سمیرا کلهر؛ ویراستار نصرت‌اله نادى؛ زیر نظر اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران (سید محمد هادی ایازی - سید رضا مصطفوی) شهرداری تهران
مشخصات نشر :	تهران: جامعه‌شناسان، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری :	۲۷۸ص.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۰۲۹-۴
وضعیت فهرست نویسی :	فیا
موضوع :	مسائل اجتماعی -- ایران -- تهران
موضوع :	هजारگیشنگی اجتماعی -- ایران -- تهران
موضوع :	تهران (استان) -- اوضاع اجتماعی
شناسه افزوده :	کلهر، سمیرا، ۱۳۳۸ -
شناسه افزوده :	اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
رده بندی کنگره :	۶۷۰/۲ HN ۱۳۸۹ ۱۸۵۷/
رده بندی دیویی :	۳۶۱/۱۰۸۵۵
شماره کتابشناسی ملی :	۲۲۵۲۳۳۲

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی
اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی

جامعه‌شناسان

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، روپروی درب اصلی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده،

همکف، پ ۳۳۳، فروشگاه جامعه‌شناسان، تلفن: ۶۶۰۰۰۵۱

WWW.JAMEESHENASAN.COM

Email: info@jameeshenasan.com

زیر نظر: اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، تقاطع بزرگراه کردستان و شهید گمنام،

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، طبقه دوم

تلفن: ۸۲۱۰۶۰۰۰

آسیب‌های شهری در تهران (وندالیسم، دختران فراری، زنان سرپرست خانوار و تكدی‌گری)

عقیل دغاقله - سمیرا کلهر

چاپ اول: ۱۳۸۹ تهران تعداد: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۷۰۰۰ تومان

ناظر فنی: مصطفی پاکدل‌نژاد ویراستار: نصرت‌اله نادى صفحه‌آرا: میلاد تاجیک طرح و اجرا: نگار گرافیک

ISBN: 978-600-223-029-4

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۰۲۹-۴

کلیه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
	فصل اول) عوامل زمینه‌ای، مؤثر و مرتبط با آسیب‌های شهری
۱۵	مقدمه
۱۶	تعریف آسیب‌های اجتماعی شهری
۲۰	دسته‌بندی آسیب‌های اجتماعی شهری
۲۴	عوامل زمینه‌ای
۲۴	بحران جمعیت
۲۷	مهاجرت و پیامدهای آن
۳۰	آسیب‌های اجتماعی
۳۰	فقر شهری
۳۵	گروه‌های آسیب‌پذیر شهری
۳۵	زنان سرپرست خانوار
۳۸	کودکان کار و خیابان
۴۲	افراد بی‌خانمان
۴۵	متکدیان
۴۷	آسیب‌های اجتماعی جوانان
۴۷	فرار جوانان

۳- بعد خانوار	۲۳۴
۴- استقلال اقتصادی	۲۳۶
۵- بیکاری	۲۳۸
سیاست‌های اجرایی	۲۳۹
ابعاد حقوقی	۲۴۱
طرح‌های مطالعاتی	۲۴۲
تحلیل یافته‌ها	۲۴۳
علل سرپرستی	۲۴۵
طلاق یا فوت سرپرست مرد	۲۴۵
عدم حضور موگت سرپرست مرد	۲۴۵
بیکاری سرپرست مرد	۲۴۵
ناتوانی و معلولیت سرپرست خانوار	۲۴۶
ضعف شبکه حمایتی خویشاوندی و نظام‌های حمایت اجتماعی	۲۴۹
شکل خانوار	۲۵۲
ویژگی‌های خانوار تحت سرپرستی	۲۵۳
ویژگی‌های شغلی زن	۲۵۴
فقر و محرومیت	۲۵۶
نتیجه‌گیری	۲۶۲
کتابنامه	۲۶۹

نظم اجتماعی در شهرهای کوچک عمدتاً بر پایه هنجارهای غیررسمی اجتماعی مانند قواعد و اخلاق خانوادگی، قومی و طایفه‌ای یا قبیله‌ای استوار بود. در برخی موارد در جوامع در حال گذار از شکل سنتی به مدرن تضادهایی بین سنت‌های قومی، خانوادگی و قواعد رسمی اجتماعی پیش می‌آید که شهروندان به تبعیت از قواعد قومی و خانوادگی بهای بیشتری به قواعد خانوادگی و قومی می‌دادند و به قواعد حقوقی جامعه مدرن چندان اعتنایی نمی‌کردند. با مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک به کلان‌شهرها از قوت قواعد و مقررات قومی و خانوادگی کاسته شد. همچنین با توسعه شهر تهران و نبود بسیاری از قوانین مدنی و طرح‌های کاربردی و جامع برای مدیریت شهر و یا نارسایی این قوانین، در طول سالیان گذشته، رفتارهای ناهنجار گوناگونی از سوی شهرنشینان و شهروندان بروز کرده است. در این وضعیت برای مقابله با هنجارشکنی و جلوگیری از رفتارهای ضداجتماعی، مسئولین قضایی هر روز قواعد سخت‌تری وضع می‌کنند و با استفاده از سیاست‌های تنبیهی می‌خواهند نظم اجتماعی را برقرار کنند. علی‌رغم تشدید قوانین و مقابله بیشتر با گروه‌های ضداجتماعی، همواره شاهد افزایش نرخ آسیب‌های اجتماعی در شهرهای بزرگ هستیم.

مدیریت کلان‌شهری چون تهران مستلزم شناخت مسائل و مشکلات آن و پیدا کردن راه‌هایی برای کاهش آنهاست تا زندگی در این کلان‌شهر، قابل تحمل و رضایت‌بخش‌تر شود. از این رو، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، مطالعات متعددی

را در این زمینه انجام داده است. یکی از این مطالعات، فراتحلیلی درباره آسیب شایع شهری یعنی وندالیسم، زنان سرپرست خانوار، تکدی‌گری و دختران فراری بود که بنا به تشخیص مقرر شد با اضافاتی در قالب کتابی با عنوان آسیب‌شناسی شهری تهران آماده و منتشر شود. باشد که برای مقابله با رشد و گسترش آسیب‌های اجتماعی با توجه به زمینه‌های اجتماعی - اقتصادی آن‌ها و بهره‌گیری از واقعیت‌های کنونی جامعه ایران، با آگاهی بیشتر به تدوین سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی گام برداریم.

سید رضا مصطفوی

مدیرکل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران